

Отже, потреба в залученні додаткових фінансових ресурсів у галузі АПК зумовила необхідність пошуку нових джерел довгострокового фінансування. Вітчизняні банки під час кризи змушені були звертатися до зовнішніх ринків капіталу й нових фінансових інструментів залучення коштів, серед яких найпопулярнішими виявилися єврооблігації, а також ноти кредитної участі, що випускають іноземні банки під зобов'язання українських банків-позичальників. Проте недостатній рівень надійності та низька якість вітчизняних запози-

чень провокують подорожчання залучених ресурсів, високі кредитні ставки, що знижує ефективність такого поповнення капіталу. Для оптимізації процесів залучення коштів українськими банками й підприємствами АПК, поліпшення фінансової структури їхніх балансів та якості самого боргу, і, як результат, мінімізації ризиків та здешевлення запозичень може використовуватися механізм такої високоякісної фінансової техніки, як сек'юритизація активів (asset securitization), доволі популярної у практиці іноземних країн.

Розглянуто світовий досвід ефективних фінансових інструментів, які могли б використовуватися у фінансовій сфері сучасної української економіки.

Рассмотрен мировой опыт эффективных финансовых инструментов, которые могли бы использоваться в финансовой сфере современной украинской экономики.

An article deals with global experience of effective financial instruments that could be used to finance the current Ukrainian economy.

*

Н.Л. ЖУК, кандидат економічних наук, провідний науковий співробітник
А.В. БОДНАРЧУК, молодший науковий співробітник
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Комплексний економічний аналіз власного капіталу: методика проведення

Одним з елементів системи ефективного управління економікою в ринкових умовах є якість розробки та прийняття управлінських рішень щодо забезпечення рентабельності й ефективності використання власного капіталу. Важливого значення при реалізації цих завдань набуває економічний аналіз. Використання аналітичної інформації дає можливість своєчасно виявити та усунути недоліки у фінансовій діяльності підприємства, а також знайти резерви підвищення його стійкого розвитку.

Проблеми аналізу формування, функціонування й використання власного капіталу розглядалися науковцями протягом багатьох років. Теоретичні основи управління капіталом, суть, цілі та функції такого управління розглядає І.А. Бланк¹, питання формування і використання інформації в ретроспективно-

му та перспективному аналізі капіталу висвітлюють Є.В. Мних, А.Д. Бутко, О.Ю. Большакова, Г.О. Кравченко, Г.І. Никонович². Наукові погляди щодо проведення фінансового аналізу розглянуті такими вченими, як: М.І. Баканов, А.Д. Шеремет³, Л.Н. Чечевицина⁴, Н.О. Русак, В.А. Русак⁵, А.Н. Ковальов, В.П. Привалов⁶, Г.В. Савицька⁷ й ін.

² Мних Є.В. Аналіз і контроль в системі управління капіталом підприємства /Є.В. Мних, А.Д. Бутко, О.Ю. Большакова, Г.О. Кравченко, Г.І. Никонович; за ред. Є.В. Мниха. – К.: КНТЕУ, 2005. – 232 с.

³ Экономический анализ: ситуации, тесты, примеры, задачи, выбор оптимальных решений, финансовое прогнозирование: [учеб. пособие] / под ред. М.И. Баканова, А.Д. Шеремета. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 656 с.

⁴ Чечевицина Л.Н. Экономический анализ: [учеб. пособие] / Л.Н. Чечевицина – Ростов н/Д: Изд-во «Феникс», 2001. – 448 с.

⁵ Русак В.А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования: [Справ. пособие] В.А. Русак, Н.А. Русак. – М.: Высш. шк., 1997. – 310 с.

⁶ Ковалев А.Н. Анализ финансового состояния предприятия / А.Н. Ковалев, В.П. Привалов; Изд. 2-е, перераб. и дополн. – М.: Центр экономики и маркетинга, 1997. – 192 с.

⁷ Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: [учеб. пособие] / Г.В. Савицкая; 7-е изд., испр. – Мн.: Новое знание, 2002. – 704 с.

¹ Бланк И.А. Управление использованием капитала / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – 656 с.

Незважаючи на це, на сьогодні відсутні системні, комплексні методичні підходи до вирішення питання аналізу власного капіталу, який давав би комплексну об'єктивну оцінку процесів його формування та використання.

Метою статті є узагальнення методів та розробка схеми комплексного економічного аналізу власного капіталу сільськогосподарських підприємств.

Методика проведення аналізу власного капіталу й оцінка одержаних результатів залежить від організаційно-правової форми підприємства та виду його економічної діяльності. Організаційно-правова форма визначає законодавче регулювання особливостей формування і використання власного капіталу та суттєво впливає на його структуру.

До основних цілей аналізу власного капіталу належить:

- виявлення основних джерел формування власного капіталу й визначення наслідків їх змін для фінансової стійкості підприємства;

- визначення правових, договірних і фінансових обмежень у розпорядженні поточним нерозподіленим прибутком;

- оцінка пріоритетності прав на одержання дивідендів;

- оцінка можливостей нарощування капіталу;

- визначення здатності організації до збереження капіталу;

- виявлення пріоритетності прав власників у разі реорганізації або ліквідації підприємства¹.

Аналіз складу власного капіталу дає змогу виявити його основні функції: забезпечення безперервності діяльності підприємства; гарантії захисту капіталу кредиторів та відшкодування збитків; участь у розподілі одержаного прибутку; участь в управлінні підприємством.

При аналізі власного капіталу можуть бути використані наступні методи:

Горизонтальний – визначає динаміку змін показників власного капіталу протягом аналізованого періоду.

Вертикальний – дає змогу виявити оптимальну структуру капіталу.

Порівняльний – передбачає зіставлення одержаних показників із плановими, середньогалузовими й показниками аналогічних підприємств-конкурентів.

Коефіцієнтний, який полягає в обчисленні та аналізі низки фінансових коефіцієнтів.

Перші два види методів передбачають лише констатацію фактів, не пояснюючи при цьому змін, які відбулися в підприємстві. Застосування тільки порівняльного аналізу власного капіталу, на нашу думку, недостатньо, оскільки крім порівняння з плановими показниками та показниками аналогічних підприємств-конкурентів необхідно знати причини й динаміку змін. Щодо коефіцієнтного методу, то науковцями пропонуються понад 40 різних показників, які використовуються для аналізу капіталу в цілому та власного капіталу зокрема. Проте більшість із них визначають капітал як цілісну величину, не враховуючи змін і впливу його складових.

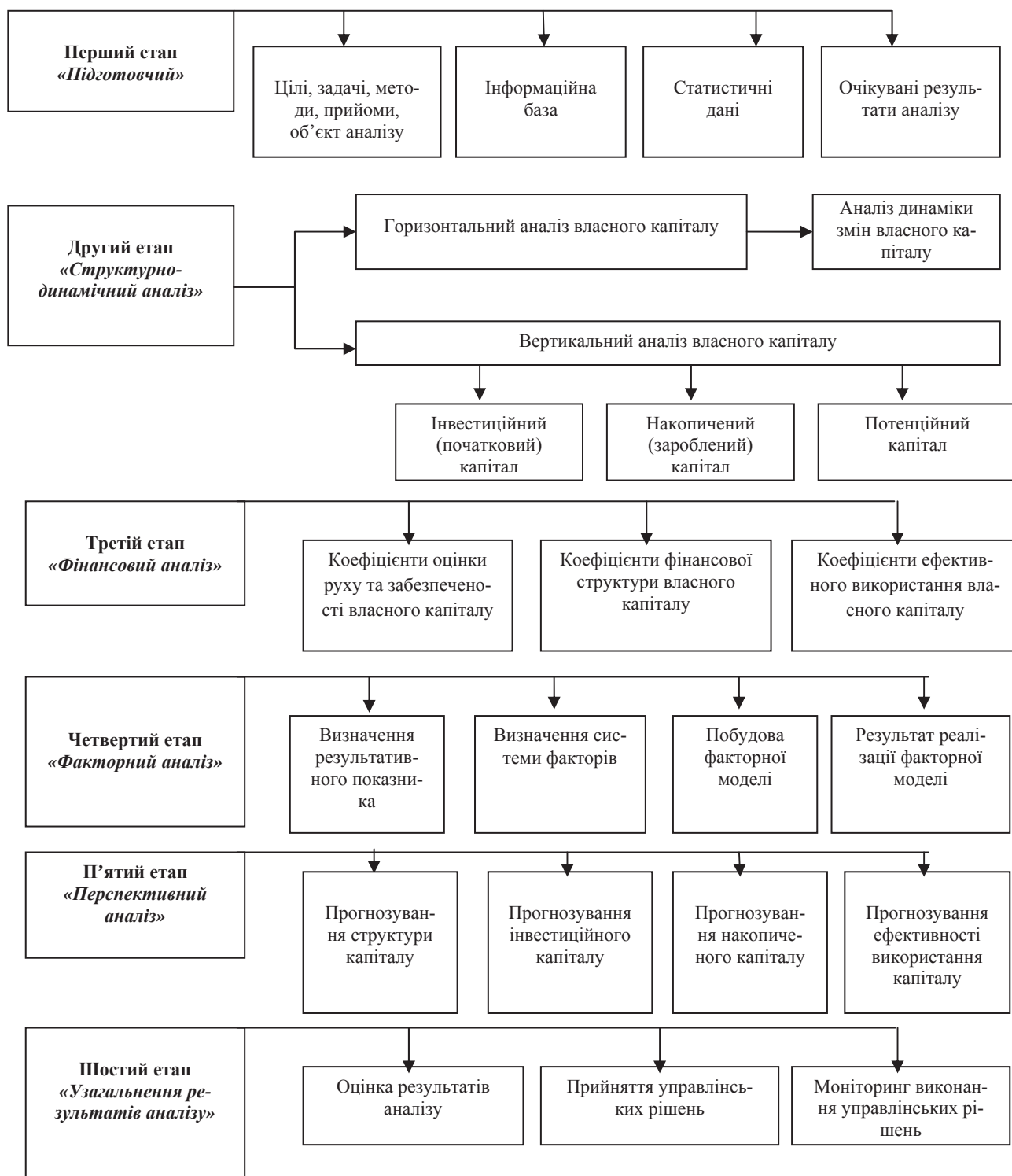
Деякі автори виділяють показники, що характеризують складові власного капіталу, такі як: коефіцієнт страхування власного капіталу, коефіцієнт страхування статутного капіталу², частка статутного капіталу у власному³, різниця власного й статутного капіталу. Незважаючи на це, вони не розкривають суті та не дають можливості комплексно оцінити вплив складових власного капіталу на фінансову діяльність і стійкість підприємства.

Для організації оптимальної фінансової стратегії підприємства, пов'язаної з питаннями формування й ефективного використання власного капіталу і його складових, виникає необхідність проведення комплексного аналізу із застосуванням різноманітних прийомів і методик. На рисунку нами запропоновано схему комплексного аналізу власного капіталу сільськогосподарських підприємств.

¹ Пласкова Н.С. Экономический анализ: [учебник] / Н.С. Пласкова. – М.: Эксмо, 2007. – 704 с.

² Цал-Цалко Ю.С. Финансова звітність підприємства та її аналіз: [навч. посібник] / Ю.С. Цал-Цалко. – 2-ге вид., перероб., доп. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 300 с.

³ Русак В.А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования: [справ. пособие] / В.А. Русак, Н.А. Русак – М.: Высш. шк., 1997. – 310 с.

**Схема комплексного економічного аналізу власного капіталу
сільськогосподарських підприємств**

Комплексний аналіз власного капіталу – це систематизована сукупність аналітичних процедур, кожній з яких характерні своя інформаційна база та методи. Аналіз власного капіталу проводиться в кілька етапів.

На першому етапі комплексного аналізу власного капіталу сільськогосподарських підприємств визначається: об'єкт аналізу,

цілі, методи й прийоми, які необхідні для одержання кінцевих результатів комплексного аналізу. Основною метою першого етапу є вивчення факторів, які забезпечують підвищення ефективності використання капіталу і високий рівень рентабельності. На цьому ж етапі формується необхідна інформаційна база для ретроспективного та перс-

пективного аналізу. До інформаційної бази належать: бізнес-плани, інвестиційні програми й проекти, облікова інформація (фінансовий та управлінський облік) і статистичні дані.

На другому етапі проводиться структурно-динамічний аналіз, який показує якісні зміни в структурі власного капіталу, а також динаміку цих змін. Структурно-динамічний аналіз поділяється на вертикальний та горизонтальний. Вертикальний аналіз уможлиблює виявити оптимальну структуру капіталу. При цьому вивчається склад інвестиційного, накопиченого (заробленого) і потенційного капіталів, їх зміни за аналізований період. Динаміка змін показників визначається за допомогою горизонтального аналізу.

На третьому етапі проводиться фінансовий аналіз власного капіталу. Для цього використовується коефіцієнтний метод, відповідно до якого підбирають систему необхідних коефіцієнтів, які дають змогу оцінити рентабельність та ефективність використання власного капіталу.

На четвертому етапі будується факторна модель, тобто здійснюється факторний аналіз, основною метою якої є скорочення числа змінних (редукція даних) і визначення структури взаємозв'язку між змінними.

На п'ятому етапі визначають методiku проведення перспективного аналізу власного капіталу, що уможлиблює одержання прогнозних даних його компонентів.

Шостий етап передбачає узагальнення й оцінку результатів комплексного економічного аналізу власного капіталу. Одержані результати дають можливість прийняти ефективні управлінські рішення, направлені на ефективність накопичення і використання власного капіталу, а також залучення інвестиційного капіталу.

В основу побудови даної методологічної схеми було покладено принципи системності, комплексності та взаємозв'язку між етапами проведення комплексного аналізу власного капіталу.

Вивчення принципів формування й використання власного капіталу здійснюється в рамках ретроспективного аналізу з одночасним застосуванням перспективного аналізу.

Це зумовлено тим, що в умовах ринкової економіки підприємства приймають управлінські рішення з урахуванням минулих тенденцій та прогнозування перспективних напрямів розвитку підприємства.

Перспективний аналіз проводять із метою визначення можливих результатів господарської діяльності підприємства в майбутньому. Результати такого аналізу використовуються для розроблення стратегічних планів і попередньої оцінки результатів їх виконання. Його особливістю є дослідження можливостей досягнення бажаних результатів. Він є попереднім стосовно господарських процесів та має виявити найвигідніші альтернативні варіанти рішень. Ретроспективний – це аналіз, який виконують після завершення господарських операцій для контролю за виконанням управлінського рішення, виявлення невикористаних ресурсів і об'єктивної оцінки результатів діяльності підприємства. Проте незважаючи на відмінності, перспективний та ретроспективний аналізи взаємозв'язані: аналіз досягнутих результатів за минулі роки сприяє встановленню певних тенденцій, закономірностей, невикористаних можливостей, що дає змогу передбачити майбутнє. З іншого боку, порівняння досягнутих результатів із прогнозованими визначає рівень обґрунтованості прогнозів та досягнення бажаних результатів¹.

Застосування одночасно обох методів аналізу сприяє виявленню фактичного стану й одержанню перспективних даних для подальшого стійкого розвитку.

Отже, в результаті дослідження розглянуто методи аналізу власного капіталу та виявлено відсутність системних і комплексних методичних підходів до вирішення питання аналізу капіталу, який давав би комплексну об'єктивну оцінку процесів його формування та використання. У зв'язку з цим було розроблено схему комплексного аналізу, в основу якої покладений системний підхід для вивчення складових власного капіталу. Структура схеми представлена у вигляді систематизованої сукупності аналітичних процедур, кожній з яких характерна своя інфо-

¹ Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: теорія і практика: [підручник] / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик., А.Г. Загородній; за ред. проф. А.Г. Загороднього. – Львів: «Магнолія Плюс», 2006. – 428 с.

рмаційна база та методи. Використання запропонованої схеми комплексного економічного аналізу власного капіталу забезпечить комплексний підхід до аналізу фінансової стійкості підприємства, підвищить ефективність формування й використання складових власного капіталу та сприятиме удосконаленню системи управління.

Проте самої методики проведення комплексного аналізу власного капіталу для оп-

тимізації фінансової стратегії підприємства щодо власного капіталу замало. Оскільки вона є лише переліком етапів його проведення і має рекомендаційний характер щодо застосованих у ній методів. Практичне застосування даної схеми вимагає розробки факторної моделі аналізу власного капіталу. Побудова даної моделі є завданням для подальшого дослідження й удосконалення аналізу власного капіталу.

Розглянуто та узагальнено методи аналізу власного капіталу. Розроблено схему комплексного економічного аналізу власного капіталу сільськогосподарських підприємств.

Рассмотрены и обобщены методы анализа собственного капитала. Разработана схема комплексного экономического анализа собственного капитала сельскохозяйственных предприятий.

An article considers and generalizes methods of analysis of equity and suggests the scheme of comprehensive economic analysis of equity farms.

*

**О.І. ДРЕБОТ, кандидат економічних наук,
провідний науковий співробітник
Інститут агроекології і природокористування НААН**

Удосконалення обліку полезахисних лісосмуг і захисних насаджень

Ситуація в аграрному секторі економіки щодо обліку та наявності використання лісосмуг у різних зонах країни, оцінки їх екологічного стану і заходів збереження та поширення, як й інших екологостабілізуючих об'єктів агросистем і агроландшафтів, із часів початку земельної реформи в Україні (1990 р.), викликає занепокоєння. Під впливом різних підприємницьких устремлінь впливових органів влади та відомств ставлення до меліоративних об'єктів екологостабілізуючого призначення, у т. ч. гідроспруд, захисних лісосмуг і насаджень, різко змінилося.

Про це свідчить, зокрема, зміна показників площі за обліком земельних ресурсів України облікової категорії «Ліси та інші лісовкриті площі» та її підкатегорій нижчого рівня за Державним земельним кадастром України (ДЗК) і Державним лісовим кадастром України (ДЛК) на одну й ту ж дату (1996 р.). Так, виходить, що в ДЗК і ДЛК система обліку земельних ресурсів, у т. ч. полезахисних лісосмуг та захисних наса-

джень, здійснювалась уже на той час не за одними й тими ж ознаками, без урахування їхнього еколого-економічного змісту (табл.1). З даних таблиці видно, що об'єкти екологостабілізуючого, меліоративного призначення станом на 01.01.1996 року включені зі складу ДЛК. Розбіжності показані жирним шрифтом.

Питання сучасного стану, створення та розміщення захисних лісових насаджень, їхніх екологічних і меліоративних особливостей висвітлені у працях А.В. Коноваленка, А.П. Стадника, О.І. Коваліва, В.Ю. Юхновського, О.І. Пилипенка, О.Г. Бабіча, В.М. Малюги, М.О. Штофеля, А.М. Бобка та ін. Але питання їх обліку у Земельному кадастрі України у межах сільськогосподарських чи інших угідь ними не розглядаються. Тому й система сучасного їх обліку висвітлює об'єкти екологостабілізуючого призначення поза тими угіддями, які вони захищають. До того ж вони включені в ДЗК України до облікової категорії «Ліси та інші лісовкриті площі».